

“Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная”

Ф. Багушэвіч

Мова,
Пявучая родная мова!
Ты - уладарка нявызнаных скарбаў.
Столькі значэнняў, гучанняў і фарбаў
Мае ў **сабе тваё кожнае** слова!

А. Зарыцкі

Паэты і пісьменнікі пра мову

Калейдаскоп

ліпень-жнівень 2019

Мова родная, мова дзядоў!
Іншай мовы мы ў сэрцы не чуем.
Мілагучнасцю любых нам слоў,
Быццам музыкай, душы чаруем. (Л. Геніюш)

Кажуць, мова мая аджывае
Век свой ціхі: ёй знікнуць пара.
Для мяне ж яна вечна жывая.
Як раса, як сляза, як зара. (П. Панчанка)

Незвычайнае хараство і зладжанасць чуецца нам у гучанні роднага слова. (А. Крывіцкі)

Хто забыў сваіх продкаў - сябе губляе, хто забыў сваю мову - усё згубіў. (У. Караткевіч)

Магутнае слова, ты, роднае слова!
Са мной ты на яве і ў сне. (Я. Купала)

Не забудзьма ж нашчадкам сваім
Перадаць у нязменнай красе
Наша добрае слова. (А. Вялюгін)

Ведай: роднае слова грымела
У крывавым агні барыкад,
За свабоду адважна і смела
Заклікала ў паход, як набат. (Н. Гілевіч)

Можа, мовы чужой навучуся,
Каб суседзяў гасцінна вітаць,
Але толькі на ёй, беларускай,
Буду людзям аб долі спяваць. (Л. Геніюш)

Юбілейныя даты

Калейдаскоп

ліпень-жнівень 2019

ЛПЕНЬ

5 Дзяржаўны герб і сцяг Рэспублікі Беларусь, сімвалы дзяржаўнага суверэнітэту Рэспублікі Беларусь – 15 гадоў з часу прыняцця Закона Рэспублікі Беларусь “Аб дзяржаўных сімвалах Рэспублікі Беларусь”

5 Дзяржаўны мемарыяльны комплекс “Хатынь” (Лагойскі р-н, 1969 г.) – 50 гадоў з часу адкрыцця

7 Курто Яўген (1924, Бярэзінскі р-н — 1993), пісьменнік, аўтар кніг для дзяцей і юнацтва, удзельнік падпольнага руху ў Вялікую Айчынную вайну – 95 гадоў з дня нараджэння

15 Макарэвіч Васіль (1939, Крупскі р-н — 2017), паэт, журналіст, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова – 80 гадоў з дня нараджэння

17 Пятровіч Барыс (сапр. Сачанка Барыс Пятровіч) (1959, Хойніцкі р-н), пісьменнік – 60 гадоў з дня нараджэння

17 Русілка Вольга (1959, в. Бершты, Шчучынскі р-н), паэтэса, літаратуразнаўца, педагог, аўтар шматлікіх навуковых і навукова-метадычных прац па праблемах паэзіі і выкладання айчыннай літаратуры ў школе, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя У. Караткевіча і Літаратурнай прэміі імя П. Броўкі – 60 гадоў з дня нараджэння

23 Кірвель Анатоль (1939, в. Вітунічы Докшыцкі р-н — 2008), публіцыст, грамадска-культурны дзеяч – 80 гадоў з дня нараджэння

23 Сідарук Ігар (1964, г. Кобрын), пісьменнік, драматург – 55 гадоў з дня нараджэння

24 Гарбук Генадзь (1934, Ушацкі р-н — 2018), акцёр, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі і Дзяржаўнай прэміі СССР – 85 гадоў з дня нараджэння

24 Нядзведскі Уладзіслаў (1929, Салігорскі р-н — 1973), пісьменнік – 90 гадоў з дня нараджэння

25 Аколава Валянціна (1954, Салігорскі р-н), паэтка, асобныя вершы якой пакладзены на музыку, перакладчыца – 65 гадоў з дня нараджэння

31 Кухараў Сцяпан (1919, в. Стайкі Краснапольскі р-н — 2011), пісьменнік, нарысіст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння

ЖНІВЕНЬ

10 Ставер Алесь (Аляксандр) (1929, Докшыцкі р-н — 1995), паэт, празаік, драматург – 90 гадоў з дня нараджэння

20 Ганна Атрошчанка (1949, Добрушскі р-н), пісьменніца – 70 гадоў з дня нараджэння

20 Парахневіч Міхась (Міхаіл) (1934, Старадарожскі р-н — 2001), паэт, празаік, публіцыст, аўтар твораў для дзяцей і юнацтва – 85 гадоў з дня нараджэння

23 Чобат Алесь (1959, Свідзель), пісьменнік – 60 гадоў з дня нараджэння

28 Бяспалы Змітро (Дзмітрый) (1934, Хойніцкі р-н — 1999), пісьменнік, аўтар анімалістычных казак, апавяданняў, нарысаў – 85 гадоў з дня нараджэння

29 Санько Валеры (1939, Слуцкі р-н), пісьменнік, журналіст, краязнаўца, кнігавыдавец – 80 гадоў з дня нараджэння

Народны календар

Калейдаскоп

ліпень-жнівень 2019

ЛПЕНЬ

Сучасная беларуская назва сярэдняга, самага спякотнага месяца лета паходзіць ад слова “ліпа”. (Дрэва цвіце менавіта ў гэтую пару). Найменне мае падабенства з польскім *lipiec* і ўкраінскім *липень*. У старабеларускіх крыніцах сустракаецца яшчэ *чирвецъ*, што захавалася дагэтуль, напрыклад, у чэшскай, славацкай і беларускай мовах (чэрвень) у папярэднім месяцы.

Рымляне да 44 года называлі месяц проста пятым (quintilis), паколькі год пачынаўся з сакавіка. Затым з прычыны трагічнай смерці Юлія Цэзара перайменавалі квінтыліс у Юліус (julius), таму і захаваліся *juillet* — у французаў, *Juli* — у немцаў, *July* — у англічан, *июль* — у рускіх.

У гэтым месяцы старажытныя грэкі адзначалі чатырохдзённае свята Панафінеяў у гонар багіні мудрасці Афіны (рымляне называлі яе Мінервай). Падчас вялікага святкавання адбываліся ўрачыстыя працэсіі, розныя народныя гульні (барацьба атлетаў, гімнастычныя практыкаванні), спевы, танцы.

Ліпень — самы дажджлівы месяц года, палова дзён яго бывае з ападкамі, вызначаецца недабранадзейнасцю надвор’я, ліўнямі. Здараецца і сухая пара.

Народны календар

Календар

ліпень-жнівень 2019

ЖНІВЕНЬ

Сучасная беларуская назва восьмага месяца года **жнівень**, таксама як і старабеларускія *серпень*, *зарев*, адлюстроўвае прыродныя асаблівасці пары. Дарэчы, найменне *серпень* захавалася ў украінцаў, чэхаў (*srpen*), палякаў (*sierpień*), іншых народаў.

Рымляне называлі гэты мясяц *sehstylis*, што значыць шосты (год пачынаўся тады вясною). Пазней рымскі сенат перайменаваў яго ў гонар імператара Актавіяна Аўгуста. Секстыліс налічваў 29 дзён, а аўгустус стаў мець 31. Заканадаўчы орган, аднолькава паважаючы Юліяна Цэзара і Актавіяна Аўгуста, зрабіў і аднолькава доўгімі месяцы, якія стаяць побач у годзе. Класічная назва месяца захавалася ў многіх заходнееўрапейскіх мовах, у тым ліку і ў рускай.

Жнівень дае знаць, што заканчваецца лета і набліжаецца восень. Ночы становяцца халаднейшымі, даўжэйшымі і цямнейшымі. Раніцай з'яўляюцца туманы. Працягласць светлага дня змяншаецца ў параўнанні, напрыклад, з ліпенем прыблізна на 50 хвілін.

Яшчэ ў пачатку месяца заканчваецца ўборка азімых, затым убіраюцца пшаніца, ячмень, авёс, грэчка, проса, лён-даўгунец, скараспелая бульба, іншая гародніна і садавіна. Людзі карыстаюцца і багатымі дарамі лесу. Таксама вядзецца сяўба азімых, касавіца атавы.

Літаратурная старонка

Калейдаскоп

ліпень-жнівень 2019

Я ведаю

Я ведаю:
Нядобрых моў няма,
У кожнай мілагучнасць ёсць і сіла,
Якая песняроў ускаласіла
І мудра зберагла,
Каб не скасіла
Іх не хлусня,
Ні слава,
Ні турма.
Я слаўлю мову,
Што яднання дар
Дала і акадэміку, і цеслю.
І ў думках нават я не перакрэслю
Чужую споведзь і чужую песню,
Якія зразумець мне лёс не даў.
Як самая дакладная з навук,
Нам мова праз стагоддзі захавала
Пах палыну,
І тонкі звон метала,
Арліны клёкат,
Гулкі гул абвала –
Усё, што пераліта ў кожны гук.
І правіла прыдумалі не мы,
Што там,
Дзе не шануюць роднай мовы,
Мялеюць рэкі,
Нішчацца дубровы,
Каля магілак пасвяцца каровы,
Народ там мёртвы,
А той край – нямы.
Быць у пустэльні не жадаю я.
І не хачу я мець сяброў бязмоўных,
Бо на зямлі ў нас столькі моў чароўных,
Малення поўных
І здзіўлення поўных,
Усіх павучых
І ўсіх – галоўных.
І толькі так –
Як роўная між роўных –
Жыць можа мова родная мая.

Генадзь Бураўкін

Цікава ведаць

Калейдаскоп

ліпень-жнівень 2019

Славутыя людзі Беларусі

Беларусь багатая на таленты. На нашай зямлі нарадзілася шмат таленавітых людзей, і нам ёсць кім ганарыцца. І, можа, не ўсе з іх па нацыянальнасці беларусы, аднак наша дзяржава заўсёды славілася гасціннасцю і цяпляласцю да розных народаў.

Казімір Семяновіч - вынаходнік шматступеннай ракеты (1651 г.), аўтар кнігі "Вялікае мастацтва артылерыі".

Якуб Наркевіч-Ётка - адкрывальнік электраграфіі і бездротавай перадачы электрычных сігналаў.

Ігнат Дамейка - народны герой Чылі, заснавальнік універсітэта ў Сант'яга.

Бенедыкт Дыбоўскі ўпершыню апісаў жывёльны свет Байкала, Амура, Камчаткі.

Ян Чэрскі - геолог, яго імем названа горная січтэма - храбет Чэрскага.

Мікалай Судзілоўскі - прэзідэнт-сенатар Гавайскіх астравоў.

Аляксандр Чыжэўскі - заснавальнік геліябіялогіі.

Павел Сухі - авіяканструктар.

Уладзіслаў Старэвіч - пачынальнік лячэчнай анімацыі.

Элаіза Ажэшка - польская пісьменніца.

Язэп Крашэўскі - польскі пісьменнік, літаратурная спадчына якога налічвае 600 тамоў.

Рафал Чарвякоўскі - бацька польскай хірургіі.

Андрэй Чохаў адліў Цар-пушку.

Клім Міхайлаў са Шклова стварыў іканастас Смаленскага сабора ў Маскве.

Балерыны Азарэвіч са Шклова стварылі расійскую балетную школу.

Леў Шчэрба - галава ленынградскай фаналагічнай школы.

Восіп Казлоўскі - аўтар першага расійскага гімна.

Восіп Гашкевіч - першы консул Расіі ў Японіі, аўтар першага японска-рускага слоўніка.

Рыгор Гром-Грымайла - падарожнік і зоолаг.

Язэп Зарыцкі і Ян Багінскі - будаўнікі портаў Рыга і Кранштат.

Ілля Капіевіч стварыў шрыфт, якім мы зараз карыстаемся (некалькі дзесяцігоддзяў пры Пятры I яго называлі "беларускай азбукай"), быў настаўнікам у Пятра I, увёў у кнігадрук арабскія лічбы, апублікаваў у 1700 г. байкі Эзопа, пазней першую карту зорнага неба.

Цікава ведаць

Калейдаскоп

ліпень-жнівень 2019

Славутыя людзі Беларусі

Кампазітары

Міхаіл Глінка, Станіслаў Манюшка, Мікалай Рымскі-Корсакаў, Мадэст Мусаргскі, Дзмітрый Шастаковіч, Ігар Стравінскі.

Мастакі

Казімір Малевіч, Яраслаў Ісачоў, Марк Шагал, Георгій Нізкі, Яўсей Майсееў, Надзея Хадасевіч-Лажэ.

Першадрукары

Іван Фёдараў. Францыск Скарына, пётр Мсціславец, Ян Ліцвін - лонданскі першадрукар.

Літаратары

Фёдар Дастаеўскі, Дзмітрый Пісараў, Міхаіл ісакоўскі, Аляксандр Твардоўскі, Яраслаў Смелякоў, Юрый Алеша, Яўген Яўтушэнка, Аляксандр Грыбаедаў, Аляксандр Грын, Уладзімір Высоцкі.

Акцёры

Інакенцій Смактуноўскі, Васіль Качалаў, Вадзім Кірыленка, Кірк Дуглас (амерыканскі акцёр, яго карані - гомельскія, бацька Майкла Дугласа).

Рэдактар Юрчанка С. А.